

**O'ZBEK OILALARIDA ER-XOTIN O'RTASIDAGI NIZOLAR,  
UNING SABAB VA OQIBATLARINING PSIXOLOGIK TAVSIFI**

***Omonova Orzudil Shuhrat qizi***  
***Qarshi xalqaro universiteti o'qituvchisi***

**PSYCHOLOGICAL DESCRIPTION OF CONFLICTS BETWEEN  
HUSBAND AND WIFE IN UZBEK FAMILIES, ITS CAUSES AND  
CONSEQUENCES**

***Omonova Orzudil Shuhrat qizi***  
***Teacher at Karshi International University***

***Annotatsiya:*** Maqolada muallif tomonidan o'zbek oilalaridagi bugungi kundagi muammolar, nizoli holatlar ularning bevosita oiladagi muhitga bo'ladigan psixologik ta'siri hamda uning keltirib chiqaradigan salbiy omillarining psixologik xususiyatlari ochib berishga qaratilgan bo'lib bu muammolarni o'rganish va uni to'g'ri tahlil qila olish bugungi kundagi dolzarb masalardan biri bo'lib hisoblanadi.

***Kalit so'zlar:*** oila, nizoli vaziyat, ijtimoiy muhit, psixologik omil, noto'liq oila, nikoh, ziddiyat.

***Annotation:*** In the article, the author aims to reveal the current problems in Uzbek families, the psychological impact of conflicting situations on the family environment and the psychological characteristics of the negative factors that cause it. Being able to analyze it is one of the most important issues today.

***Key words:*** family, conflict situation, social environment, psychological factor, dysfunctional family, marriage, conflict.

O'zbek xalqi azaldan milliyligini, o'zligini birinchi o'ringa qo'yishni oila degan muqaddas dargohni har narsadan ustun qo'yishni afzal ko'ruvchi xalq hisoblanadi. Oila bizning jamiyat oldidagi ko'zguyimiz sanaladi, ammo bugungi

kunda oilaviy nizolar juda keng tarqalgan bo'lib ular o'rtasida yuqori hissiy o'zaro ta'sir kabi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Boshqa tomondan, ko'pchilik oilaviy munosabatlar bu kelishmovchiliklarning ta'siriga dosh berishga qodir kishilarning o'zaro kelishuvda faoliyat yuritishi deb tushinishi tabiiy. Ba'zida ushbu nizolar boshqa sabablarga qaraganda ko'proq vaqt talab etadi. Ushbu maqolada oiladagi nizolarning turlari va ularni psixologik tavsifi yoritib berishga qaratilgan.

Ikki yoki undan ortiq tomonlar o'rtasida kelishmovchilik hissi yoki ifodasi mavjud bo'lganda nizo yuzaga keladi. Ular kundalik hayotimizning turli jabhalarida muntazam ravishda paydo bo'lishi mumkin va agar ular to'g'ri hal qilinsa, ular ijobiy bo'lib, yaxshi tomonga va muloqotning yangi qirralarini boshlashi mumkin. Er va xotin o'rtasidagi ziddiyatning sabablari ko'pchiligimiz uchun qiyinchiligi shundaki, biz nikoh munosabatlarida tur xil insonlarning ko'rsatmalariga e'tibor qaratish va anglanmagan va to'g'ri yondashilmagan an'analarga moyilligimizdir. Aksariyat erkaklar rafiqasining boshlig'i bo'lishga va unga bo'ysunishni talab qilishga jasorat bilan intiladilar, chunki ular ayollarga bergan ko'rsatmalarini yaxshi bilishadi. Nikoh kelishuv asosidami yoki sevgi asosida tuzilgan bo'ladimi, hech kim er va xotin o'rtasida ziddiyat bo'lmaydi, deb ayta olmaydi. Nikohdan oldin va keyin juda ko'p farqlar mavjud.

Er-xotin birinchi marta uchrashganda, ular ikkita alohida joyda yashaydilar. O'sha paytda faqat sevgi va zavq kabi hissiyotlar bor. O'sha paytda oila muhiti va boshqa narsalar ham ishtirok etmaydi. Ammo nikohdan keyin hamma narsa o'zgaradi. Ko'p mas'uliyat va boshqa ko'plab sabablar er-xotinlar o'rtasidagi nizolarga sabab bo'ladi. Oilaga yangi a'zo kelganda vaziyat o'zgaradi. Qizlar turmushga chiqqandan keyin ota-ona uyini tark etishga majbur. Ular har xil fikrlash, odatlar va xatti-harakatlarga ega. Ba'zi narsalarni moslashtirish mumkin, ammo ba'zilari bo'lmasligi mumkin. Birinchi yil nikoh hayotida juda muhimdir. Ko'pincha ajralishlar nikohdan bir necha oy o'tgach sodir bo'ladi. Bu orada ikki yosh o'rtasida o'zaro aloqalarga turli sabab va hodisalar tufayli sovuqchilik tushishi mumkin.

Buning psixologik jihatlarini hisobga oladigan bo'lsak er va xotinning yosh tafovutlari xarakter xususiyati, tempramenti, ijtimoiy kelib chiqishi va oilalarning ichki psixologik muhiti muhim omil hisoblanadi, avtoritar boshqaruvga asoslangan oilada asosan lider shaxsning fikrlari va qarashlari asosiy ustanovka sifatida qabul qilinadigan qarorning mazmuniga kiritiladi, bunda qaynona va qaynota bilan yashaydigan yosh oilalarda asosli ravishda oila boshlig'ining fikri bilan ish yuritiladi. O'zbek oilalarida asosan oila ajralib ketmaydi va birgalikda umr kechiradilar, yevropa mamalakatlarida esa bu holatning teskarisi bo'lib oila mustaqil yoshlarning qarashlari va xoxish istaklari asosida quriladi, o'zbek oilalarida bu qadriyat sirasiga kirmasdan balki birgalikda yashash prinsipi yosh oilaning moddiy va ma'naviy jihatdan qo'llab quvvatlash va buni oila davomchilariga yetkazishdan iboratdi. Bugungi rivojlanayotgan davrda oila munosabatlari ham zamonaviylashgan bo'lib unda sodir bo'ladigan nizolar ham asosan "zamonaviy nizolar" ko'rinishida tus olmoqda, bunday nizolarning asosiy sabablaridan biri ham bu albatta gadjetlar, ijtimoiy tarmoqlar yevropa madaniyati va nosog'lom turmush tarsi hisoblanadi.

XX asr boshlaridan tarixga nazar tashlaydigan bo'lsak ikkinchi jahon urushi vaqtida yurtimizda ko'pchilik oilalar o'z boshchisidan ayrilib yolg'izlikda mehnat qilgan va bu davrda o'z oilasini saqlab qolib farzandlarini voyaga yetqazgan, shuning bunda oiladagi ayollarning irodaviy sifatleri yaxshi rivojlanganligini qolaversa ularda sadoqat kabi his-tuyg'ularning yaxshi tarkib topganini psixologik jihatdan tahlil qilsak bo'ladi.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti statsistikasiga nazar tashlaydigan bo'lsak bugungi kunda ko'pchilik oilalarda go'daklar ma'lum kasallik bilan dunyoga kelmoqda bu esa o'z navbatida oilaning psixologik muhitiga o'z ta'sirini o'tkazmay qolmaydi, chunki oiladagi turmush o'rtoqlar orasida tug'ilgan farzand oila a'zolarida shubha, gumon, asabiylik va ishonchsizlik kabi bir qancha qarashlar bilan nizoning kelib chiqishini ta'minlaydi. Bunday nizolarning kelib chiqishi asosida oila ajralish, o'zaro muloqotning sovishi antipatiya va hokazolarni

rag`batlantiradi. Er va xotin sevgi nikohida bir-birlari bilan yaxshi tanish bo'lishlari mumkin. Ammo qaynona-qaynота haqida ko'p narsa bilmaydi. Qaynona yoki qaynота o'z harakatlarini cheklab, unga hukmronlik qilishga harakat qilsa, bu ham er va xotinning mojarosiga aylanadi.

O'zaro munosabatlarda uchinchi shaxsning ishtiroki;

Turmush o'rtoqlarning sobiq qiz do'sti va yigiti yoki nikohdan tashqari aloqasi bo'lishi mumkin. Xotin yoki er hech kimga ko'rsatmasdan bir-birini aldayotgan bo'lishi mumkin. Ammo ikkalasi ham xatti-harakatlari, xatti-harakatlari va nimanidir yashirishlari tufayli shubhalanishlari mumkin. Nikohdan tashqari munosabatlar er-xotinlarning aksariyat ajralishlarining asosiy sababidir. Er yoki xotin xarid qilish, sayohat qilish yoki biror ehtiyoji to'liq bajarilmasa. Ba'zida er yoki xotin talab yoki tanlovni tan olmagan yoki bajara olmagan vaziyatga aylanadi.

Iqtisodiy muammo: Er-xotinlar ko'proq iqtisodiy barqaror bo'lganda baxtliroq bo'lishadi degan stereotip mavjud. Agar er yoki xotin o'z ishini yo'qotsa, biznesda muvaffaqiyatsizlikka uchrasa, pul yo'qotsa yoki etarli daromadga ega bo'lmasa, iqtisodiy jihatdan hayot qiyin kichadi, uy-joy xarajatlarini to'lay olmaydilar. Pulsiz hayot juda qiyinlashadi va kundalik muammolarni tug'diradi.

Aloqa etishmasligi: Bir kishi gaplashmasa, gapirmasa va muammolarni baham ko'rmasa, ikkinchi odam nima istayotganingizni qanday biladi? Aytaylik, turmush o'rtoqlar orasida ma'lum bir aloqa yetishmasligi ham bir tomondan olib qaralganda muammoni asl sababiga aylanishi mumkin. Bu borada olimlarning izlanishi shuni ko'rsatadiki hozirgi yosh oilalarning 40% foizga yaqini aloqaning kamligi ya'ni ijtimoiy tarmoqlarga bog'lanib qolganini bilish mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarda yoshlar o'zaro birgalikda real olamdan tashqari bir qancha munosabatlarni amalga oshiradi, shuning uchun ham bu borada o'rinli psixolog maslahatlari yetakchi rol o'ynaydi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki o'zbek oilalarida er va xotin mojarosining yechimi ikkala tomon ham muammolarni va mojarolar sabablarini o'rganish. Xulosalarga ko'ra, ajralish uchun maslahatchi yoki ikki tomon hayoti

uchun eng yaxshi odamdan maslahat olish. Turmush o'rtog'iga vaqt ajratish va ish va hayot o'rtasida muvozanatni saqlash. Birinchi tomonni aybi bo'lsa, ikkinchi tomon bilan bahslashishdan chekinish. O'zaro munosabatlaringizda sodiq va halol bo'lish.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. O'zbekiston Respublikasining Oila Kodeksi 1998 y.
2. Jabborov I. "O'zbeklar turmush tarzi va madaniyati" Toshkent: 2003. - B. 6795. - 208 b.
3. Эйдемиллер Э.Г "Юстеский В.В. Семейная психотерапия" - Л., 1989. - 192с. 614
4. Xolmatova M., Muravyeva N. "Yoshlar oilaviy hayot bo'sag'asida" -Toshkent: O'zbekiston, 2000